וואסיל דער שבת גוי און דער אלטער שניידער

(ע ר צ ע ה ל ו נ ג.)

פון יעקב רייזפעדער.

פאַרצייטענס, אין יענע יאָהרען פון גרויסער אמונה און בטחון, פלעגט עס ניט איינמאָל פּאַסירען, אַז אין א האַרצען פון א פרומען גוי, וואָס האָט ניט פאַרפעהלט יעדען אינדערפריה „פּאַציעזש" און ביי־נאַכט פאַר שלאָפען־געהן „איטשע נאש" צו זאָגען, האָט זיך פלוצלינג אָנגעצונדען א בענקשאַפט צום אידישען גאָט. געליהט אין איהם די בענקשאַפט און ניט איהם געלאָזט קיין מנוחה, נישט ביי טאָג און נישט ביי נאַכט, ביז ער איז זיך שטילערהייד מגייר און ווערט אַן אבר פונ'ם געיאָגטען און געפּלאָגטען פאָלק ישראל.

אויף וואסיל'ן אָבער דעם שבת גוי, האָבען זיך אַלע געוואונדערט, בעת ער האָט זיך מגייר געווען, ווייל ער איז געווען א באַהאַלטענער שונא ישראל.

א הויכער, א לאַנגער, א געשטופּעלטער גוי איז דאָס געווען, א הינקענדיגער, מיט שטענדיג רויטע, פאַרשלאָפענע אויגען, אַן אָפּגעריסענער, א באָרוויסער אפילו אום ווינטער. וואסיל'ן אָבער האָט דאָס ניט געאַרט. די שווארצע גראָבע הויט פון זיינע פיס איז שוין צוגעוואוינט געווען צו די שטאַרקסטע קעלטען. אבי די שטיקער חלה, וואָס ער האָט געקריגען שבת אין די אידישע הייזער, האָבען איהם געקלעקט אויף א גאַנצער וואָך, האָט ער מעהר ניט געדאַרפט און מעהר פון דער איינער עובדא: אַראָפּנעהמען די אידישע לייכטער אום שבת, האָט ער ניט געוואָלט וויסען, מען האָט איהם געזאָלט אָפּגילטען.

ער איז געווען א גרויסער חונף. אַז ער פלעגט קריגען אין א אידישער שטוב אביסעל שנאַפּס, האָט ער געקאָנט שוועהרען זיך א גאַנצע שעה צייט, אַז ער ווייס שוין לאַנג, אַז נאָר די אידישע אמונה איז די ריכטיגע, און דערביי איז ער געווען א שטילער שונא ישראל, צווישען זיינע קומעס חוזק געמאַכט פון די אידען און געשאָלטען זיי, און אַז ער האָט זיך אָנגעשכורט פלעגט ער נאָר אידישע שויבען אויסהאַקען.

האָט געוואוינט אין זעלבען שטעדטעל אַן אַלטער שניידער, גרוי ווי א טויב, אין דרייען געבויגען און פון אַלטקייט א גרויסער הויקער. ניט ער דערהערט שוין און ניט ער דערזעהט די נאָדעל איינצופעדימען. די האַנד ציטערט, ניט מעגליך א גלייכען שטאָך צו טון, ניט א שטיקעל שטאָף גלייך איבערצושניידען.

און אין דעם שטעדטעל זענען פינף שניידער געווען. אַלע גרויסע אביונים, דאָך פאַרדיענט יעדער עפּעס. דער אַלטער שניידער אָבער — גאָרנישט, מען גיט איהם קיין ארבייט ניט. טאַקי א רחמנות — טראַכט מען — אָבער קיינער וועט דאָך ניט וואַרפען זיין געלד אין בלאָטע אַריין.

דער אַלטער שניידער אָבער ברויכט זיין הויז מפרנס צו זיין. ניט אַלע קינדער נאָך אויסגעגעבען, און א ווייב — תמיד א נוטה למות. נעהמט ער שעהר און נאָדעל און געהט נעהען אויפן דאָרף. דאָרט נוצט נאָך זיין ארבייט.

פלעגט מען איהם זעהן יעדען זונטאָג באַגינען זיך שלעפּען פון שטעדטעל צום זאַמדיגען טראַקט, וואָס פיהרט אין דערבייאיגען דאָרף, אָנשפּאַרענדיג זיך אויפ'ן גראָבען „ים"־שטעקען. די טריבע אויגען נאָך האַלב פאַרשלאָפען, אונטערן אָרעם דעם גרויסען טלית און תפילין, אין דער האַנד צונויפגעבונדען שעהר און אייזען און איבערן אַקסעל א קליין פּעקעלע שפּייז אויף א גאַנצע וואָך. ניט געווען דאָרט קיין ארבייט, איז ער אוועק אין א צווייטען דאָרף, אין א דריטען און זומער — פרייטאָג, ווינטער — דאָנערשטאָג האָט מען איהם געזעהען שלעפּענדיג זיך צוריק אויפ'ן וועג, וואָס פיהרט צום שטעדטעל.

אזוי זענען יאָהרען אוועק.

טרעפט א פרייטאָג, זומער־צייט, ווען דער אַלטער האָט ניט געקאָנט אוועק פון דאָרף פריהער ווי ערשט שפּעט נאָך מיטאָג. געהט ער שנעל דעם גאַנצען האַלבען טאָג. ער איילט זיך, ווייפעל נאָר די שוואַכע פיס פאָלגען איהם. פון אייליגעניש פאַרכאַפּט איהם אָפּט דער אָטעם און ער הוסט זיך פאַרנאַנדער, הילכט עס איבערן פרייען פעלד. די פיס וואַקלען זיך אזוי פאַר מידקייט, עפּעס מעהר ווי אַלע מאָל, און אין קאָפּ מישט. ער וואָלט געברויכט אביסעל אָפּרוהען. נאָר ער פאַרגינט זיך עס ניט. ער וויל באַטש מיט ליכט בענשען צוגלייך אַריינקומען אין שטעדטעל.

נאָר אָט געהט שוין אונטער די זון, עס נעהמט צופאַלען די נאַכט, און ער האָט נאָך כמעט די העלפט וועג צום שטעדטעל, און איבערן גאַנצען וועג געפינט זיך אין ערגעץ קיין איד ניט, וואו ער זאָל קאָנען האַלטען שבת.

ער מוז, אַלזאָ אָנקומען אין שטעדטעל, מעג זיין ווי שפּעט אין דער נאַכט.

נעהמט איהם אַרום א שרעק: אַזא אַלטער מאַן ווי ער, איינער אַליין ביינאַכט אין וועג, און פרייטאָג צונאַכטס, שבת קודש....

באַלד אָבער מאַכט ער זיך קוראַזש און געהט ווייטער זיין וועג פול מיט בטחון צו גאָט אַז ער וועט איהם דערפיהרען אהיים בשלום.

ער געהט אַלץ האַסטיגער און קומט צו צו א געדיכט, פינסטער וועלדעל — א נאַכט געוועזן אָהן לבנה, סוף חודש — נעהמט איהם אַרום נאָך מעהר פחד. אָבער ער מוז דאָס וועלדעל אַדורכגעהן, קיין אַנדער וועג ניטאָ. געהט ער און כדי צו פאַרטויבען אין זיך די שרעק, הויבט ער אָן פאַרשטיקט און הייזעריג א ניגון'דעל צו זינגען. אָבער וואָס ווייטער, אַלץ לויטערער ווערט זיין קול, רייסט זיך דער געזאַנג פון זיין האַלז אַרויס פרייער און ריינער, קלינגט עס הילכיג איבערן שטילען וועלדעל, וואַכט עס אויף און עס ענטפערט איהם אָפּ פון אַלע זייטען מיט א ווידער קול, ווי עס וואָלטען איהם דאָ ערגעץ אַרום מענשליכע קולות אונטערגעהאָלפען. ער קומט אזוי אַלץ טיעפער און טיעפער אין וועלדעל אַריין.

פלוצלינג דערהערט ער א גרילצענדיגען געזאַנג, א גויאישע שטים...

ער שטרענגט אָן זיין געהער, אפשר איז ער זיך טועה? — נאָר ער הערט פאַרט דייטליך פון ערגעץ דאָ נאָהענט אַזא רוצח'דיגען, גזלנישען געזאַנג...

דער געזאַנג ווערט אַלץ נעהענטער און האַרטע טריט הערען זיך שוין צווישען די בוימער. שטרענגט ער אָן זיינע שוואַכע אויגען צו זעהן אין דער פינסטער, ווער עס געהט איהם אַנטקעגען, דערזעהט ער נאָך ניט פון אַזא ווייטקייט, אָבער דאַכטען דאַכט זיך איהם, אַז עס איז וואסיל, דער שבת גוי פון שטעדטעל. און אין א פּאָר מינוט אַרום אַז יענער האָט זיך נאָכמעהר דערנעהענטערט, זעהט ער שוין קלאָהר: טאַקי וואסיל.

דערפרעהט ער זיך.

נאָר אַז יענער קומט צו נאָך נעהענטער און דער אַלטער גיט אויף איהם א קוק פון דער נאָהענט, ציטערט ער אויף איינמאָל: עפּעס גאָר אַן אַנדערער וואסיל! די אויגען אזוי גיפטיג. דאָס פּנים רויט ווי בלוט און א שפּיציגען דאָרען האַלט ער אין דער האַנד.

דערזעהט איהם יענער, שרייט ער אויס מיט רציחה:

— א, געפּאַקט דיך, אַלטער הונט! דאָס געלד אַהער, אָדער איך הרג'ע דיך!

און ער הויבט אויף דעם שפּיציגען דאָרען איבער דעם אַלטענס קאָפּ.

— וואסילי וואסיליטש, שטאַמעלט דער אַלטער מיט געבעט, דו דערקענסט מיך ניט? איך בין דאָך... וואסיליטש...

— שווייג זשיד! — שרייט וואסילי אין איין רציחה, דאָס געלד אַהער, אָדער איך הרג'ע דיך!

— פופציהן גילדען האָב איך, שטאַמעלט דער אַלטער, פון א גאַנצער וואָך ארבייט, העלפט קאָן איך דיר געבען.

וויל יענער נישט. גיט ער איהם אָפּ באַין ברירה דאָס בייטעלע מיט די גאַנצע פופציהן גילדען. נעהמט עס וואסיל צו און וויל שוין אוועקגעהן, דערמאָהנט ער זיך פלוצלינג אָן עפּעס און מיט גזלנישער קאַלטקייט זאָגט ער צום אַלטען:

— און הרגענען מוז איך דיך אויך! דו וועסט דאָך מאָרגען צום סאָלטיס געהן און זאָגען, אַז איך בין דיר באַפאַלען, א סך געלד צוגענומען, וועט מען מיך פאַרמשפּט'ן.

שווערט איהם דער אַלטער, אַז ער וועט עס ניט טון, נאָר וואסיל גלויבט ניט אין קיין אידישע שבועות.

זעהט דער אַלטער, אַז דאָס בעטען ביי וואסיל'ן העלפט ניט, קעהרט ער זיך מיט זיין געבראָכען האַרץ צו גאָט, שעפּטשעט א תפלה מיט גרוים הכנעה, אין די תפלה גאַנץ, אָהן פּנים, שפּאַלט זי הימלען אַדורך, פאַלט א לויטערע, ווי קריסטאַל, פאַרן כסא הכבוד, באַוויליגט זי גאָט און עס געשעהט עפּעס:

וואסיל דערפיהלט פלוצלינג ווי זאַמד וואָלט איהם געפאַלען אין די אויגען ציהט עס איהם אזש די אויגען צונויף און ער רייבט זיי פאַרנאַנדער מיט ביידע הענט.

בליצט דעם אַלטען אויף א געדאַנק: די מינוט אויסנוצען און אַנטלויפען. טוט ער אזוי, מאַכט א טריט הינטער זיך שאַרט זיך שטיל, ווי א גנב, צווישען די בוימער אוועק, און קוקט אַלץ, צו הויבט ניט וואסיל אָן איהם נאַכיאָגען.

נאָר וואסיל יאָגט איהם ניט נאָך. ער שטעהט און רייבט זיך די אויגען און הערט געבען זיך דאָס אָטעמען פונ'ם אַלטען, זיין וויינען און בעטען. עטליכע מינוט דויערט עס. עפענט וואסיל די אויגען. זעהט ער ווי דער אַלטער בויגט זיך אָן, קושט איהם די הענט און הייסט איהם דערמאָהנען זיך אָן גאָט.

קומט אויס ביי וואסיל'ן, אַז דער אַלטער סטראַשעט איהם מיט גאָט. ווערט ער מלא רציחה: טוט ער א הויב דעם שפּיציגען דאָרען און לאָזט איהם מיט האַס אַראָפּ אויף דעם אַלטענס קאָפּ. הילכט עס איבערן וועלדעל, ציטערט די לופט פונ'ם ווילדען אַנגסט־געשריי, שפּריצט דאָס בלוט פונ'ם צושמעטערטען קאָפּ און עס פאַלט דער אַלטער טויט ביי וואסילס פיס.

דערזעהענדיג דעם אַלטען אין דער גסיסה, ווערט וואסיל'ן שווער אויפ'ן האַרצען און ער בלייבט שטעהן שטאַרק צורודערט, טוט עס איהם א שטאַרקען צופּ ביים האַרצען, וואַקסט אויס א חרטה געפיהל, פאַרשלייערט ער מיט כעס דעם בלוטיגען דאָרען, און ער לאָזט זיך א קרעטשמע אויפזוכען, כדי דעם וואָרים אין האַרצען — די חרטה — מיט משקה צו באַרוהיגען.

שבת אינדערפריה, דער הימעל הויבט זיך נאָר אָן בלייכען, שפּרינגט וואסיל אַראָפּ פון געלעגער א בלאַסער, מיט ווילד צושויבערטע האָר.

— אַך, יעזוס! וואָס פאַר א בייזע נאַכט דאָס איז געווען!...

די חרטה האָט איהם רוהען ניט געלאָזט.

טוט ער זיך געשווינד אָן און ווייזט זיך אויס פאַר דעם צלם.

צו זיין שבת'דיגער עובדא זיך צו נעהמען האָט ער נאָך גענוג צייט. עס זאָל נאָר ניט פאַלען קיין חשד אויף איהם טראַכט ער, אַרויסקומענדיג אויפ'ן מאַרק — נו, מעהר וואָלט איהם שוין ניט געפעלט!...

און איהם ווילט זיך וויסען: וואָס טוט זיך איצט דאָרט ביים אַלטען אין שטוב? צו ווייסען זיי שוין, אַז ער איז געהרג'עט?

קומט ער צו פאַר'ן אַלטענס שטיבעל, לעגט צו אַן אויער צום שליסעל לאָך, שטיל. פון צייט צו צייט נאָר הערט זיך א שווערער טריט איבערן שטוב, און אַז ער קוקט אַריין דורך די שייבלעך, זעהט ער אַן אַלטער מאַן געהט אַב־און־אויף איבערן שטיבעל. זאָל עס זיין דער אַלטער? פון דעם געדאַנק באַפאַלט איהם א מורא'דיגער פחד. איצט הערט ער שוין אויך א קול פון איינוועניג און דאָס קול איז איהם באַקאַנט. און אין א רגע אַרום אַז ער טוט א קוק אין פענסטער, שפּרינגט ער אָפּ פאַר שרעק — עס איז דער אַלטער שניידער — — —

פאַלט איהם איין צו לויפען אין וועלדעל. דאָרט וועט ער זיך שוין אַלץ דערוויסען, ער ברויך דאָרט דעם אַלטענס קערפּער געפינען, שפּורען פון בלוט. דעם פאַרבלוטיגטען דאָרען...

קומט ער אין וועלדעל צו יענעם אָרט, איז אָבער קיין סמן נישטאָ.

— עס איז נאָר א חלום געווען! און עס ווערט איהם אזוי גרינג אויפ'ן האַרצען....

טוט ער אָבער א זוך אין קעשענע, געפינט ער די פיער גילדען, וואָס זענען איהם פון נעכטען געבליבען, א רעשט פון טרינקען. האָט ער דאָס געלד ביים אַלטען צוגענומען, האָט ער דאָך איהם געהרג'עט אויך.

באַשליסט ער, ער וועט געהן צום אַלטען אין שטוב, איצט שלאָפט מען נאָך דאָרט. נאָר דער אַלטער, וואָס איז שוין לאַנג אויף, זאָגט תהלים.

דערזעהט ער וואסיל'ן שפּרינגט ער אויף מיט כעס און שרעק צוזאַמען:

— אַרויס פון מיין שטוב! דו טייניסט ראַזבויניק, אַז עס איז נעכטען אין וואַלד!

און אונטערטעניגער שטאַמעלט וואסיל:

— קאָנסט מיט מיר טון, אַלטער, וואָס דו ווילסט. א משוגעת איז מיר איינגעפאַלען... איצט בין איך דיר ניט געקומען טאָן קיין שלעכטס.

— און איך ווידער בין ניט קיין נוקם — ענטפערט דער אַלטער באַרוהיגט — אבי גאָט האָט מיך נאָך מציל געווען פון דיינע הענט.

זאָגט וואסיל:

— דאָס אַלטער, וויל איך דיך טאַקי פרעגען, ווי אזוי האָט דיך גאָט מציל געווען פון מיינע הענט, אַז איך אַליין האָב דיר דערהרגעט.

שמייכעלט דער אַלטער און דערציילט איהם, ווי אזוי ער איז פון איהם אַנטלאָפען, בשעת ער האָט זיך די אויגען געריבען.

וואונדערט זיך וואסיל נאָכמעהר און טענה'ט:

— אָבער מיט מיינע הענט, אַלטער, מיט מיינע אייגענע הענט האָב איך דאָך דיך געהרג'עט!

פאַרטראַכט זיך דער אַלטער. א געדאַנק בליצט איהם אויף אין מח און ער זאָגט צו וואסילי'ן:

— צו אונזער גאָט, וואסיל, אַז מען איז מתפלל מיט אַן אמת צובראָכען האַרץ הערט ער צו די תפלה. איך האָב נעכטען היים צו גאָט געבעטען, האָט ער מיין תפלה אודאי אָנגענומען און א שליח אין מיין געשטאַלט צו דיר געשיקט, און איך בין מיר אוועק צווישען די בוימער...

גאַפט וואסיל, עס לעגט זיך איהם ניט אויפ'ן שכל...

לאַכט דער אַלטער.

— אונזער גאָט קען באַווייזען אָהן אַן ערך גרעסערע נסים. מען קרויך נאָר זוכה זיין זיי צו זעהן.

ווירקען די ריד שטאַרק אויף וואסיל'ן און ער פיהלט, אַז עפּעס האָט ביי איהם אין האַרצען א קראַך געטון, א איבערקעהרעניש געוואָרען....

רעדט ער שוין גאָרנישט, הויבט זיך אויף און געהט גלייך אוועק צום אַלטען רב פון שטעדטעל.

דערזעהט איהם דער רב אַזוי פריה ביי זיך אין שטוב, פרעגט ער איהם:

— וואָס ווילסטו וואסיל?

פאַלט וואסיל צו מיט געבעט צום רב, קושט איהם די הענט:

— רבי איך וויל זיך מגייר זיין, שטאַרק געפעלט מיר אייער גאָט, די אמונה אייערע, אייער פאָלק אידען, איך האָב אייך מיט אַמאָל אַלע אזוי ליעב געקריגען!

— און ער קושט איהם, דעם רב, פלאַמענדיג די הענט.

גלויבט זיך דאָס ניט דעם רב, פרעגט ער איהם:

— מיינסטו עס אין אמת'ן?

צעוויינט זיך וואסיל און פאַלט איהם צו די קניע:

— אין אמת'ן רבי, מיט'ן גאַנצען אמת!

נאָך דערזעלבען טאָג האָט דער רב אַליין אָנגעהויבען לערנען מיט וואסיל'ן אלף בית. קיין חודש האָט ניט געדויערט, האָט שוין וואסיל עברי געקענט און דער רב האָט אָנגעהויבען מיט איהם חומש און ספרי מוסר צו לערנען.

וואסיל איז א גר צדק געוואָרען.

לאַנג האָט ער נאָכדעם ניט געלעבט אינגאַנצען זעקס יאָהר. און אין אַלע יאָהר, אין דער נאַכט פון יאָהרצייט, פלעגט ער דעם אַלטען שניידער — וועלכער האָט נאָך צו יענער צייט געלעבט — זיך צו חלום קומען, געקושט איהם דעם קאָפּ און געגאָסען מיט טרעהרען פאַר פרייד...

אן אמעריקאנער מיידעל איז די גרעסטע און ערפאלגרייכסטע מואווי שרייבערין אין דער וועלט

זי פאַרדיענט שטיקער גאָלד און איז שטאַרק פּראָדוקטיוו. — מיט 12 יאָהר צוריק האָט זי געאַרבייט אין א מואווי סטודיא פאַר צוועלף דאָלאַר א וואָך. — איצט קריגט זי 20 טויזענט דאָלאַר פאַר א מואווי געשיכטע

—————(: 0 :)—————

פון אשר'ס אייניקעל.

זי איז א יונג מיידעל. איהר נאָמען איז מעריאַן, פרענסיס מעריאַן. מיט צוועלף יאָהר צוריק איז איהר נאָמען געווען א גאַנץ געוועהנליכער. קיינער האָט וועגען איהר ניט געוואוסט. קיינעם האָט זי ניט אינטערעסירט. זי איז געזעסען ערגעץ אין א פילם סטודיא אין קאַליפאָרניע און האָט אָנגעהאַלטען א שטעל פון גאַנצע צוועלף דאָלאַר א וואָך. זי פלעגט שרייבען און איבערשרייבען. זי פלעגט אַרויפשטעלען „קעפּלאַך" אויף שטיקער פילם נייעס, און זי פלעגט בכלל זיך מאַכען נוצליך.

איצט איז פרענסיס מעריאַן א נאָמען. זי איז א גרויסע בריה צו שרייבען מעשות. זי קאָן אויפשרייבען דערציילונגען פאַר דער שטילער ביהנע. זי ווייסט די טעכניק פון דער פילם־קונסט, און זי שרייבט זאַכען, וואָס קאָנען זיך אַריינפּאַסען אין די גרעניצען פון דער מואווי וועלט. זי קאָן די טעכניק פון פילם און זי פאַרשטעהט וואָס דער עולם פאָדערט. זי שרייבט דראַמען פאַר ספּעציעלע סטאַרס און סטאַר־אַקטריסעס. זי האָט אויפגעשריבען א סך דראַמען פאַר דער באַוואוסטער פילם־קינסטלערין מערי פּיקפאָרד. זי איז רייך, שטיינ־רייך. עס איז רעכט, אַז זי זאָל קריגען צוואַנציג טויזענט דאָלאַר פאַר א פילם־דראַמע.

א צייטונגס־מענש האָט זיך פאַראינטערעסירט מיט פרענסיס מעריאַן. ער האָט געוואָלט אויסגעפינען ווי אַזוי זי האָט זיך אַרויפגעאַרבייט, ווי אַזוי זי האָט איהר קאַריערע דערוואָרבען. איז ער אוועק צו איהר אין סטודיא און האָט איהר אויסגעפרעגט וואָס ער האָט באַדאַרפט. פרענסיס איז אַן אינטערעסאַנט מיידעל. זי האָט זיך פון קינדוויז אָן אַליין אויסגעהאַלטען. לעבען אויף איהר אייגענער אחריות, אויף איהר אייגענעם חשבון, איז ביי פרענסיסען געווען א גרויסע אַמביציע. און זי האָט איהר אַמביציע דורכגעקעמפט מיט גרויס ערפאָלג.

געשריבען האָט פרענסיס מעשות נאָך קליינערהייט, ווען זי איז פאָלקס־שול געגאַנגען. ווען זי איז עלטער געוואָרען האָט זי געשיקט איהרע מעשה'לאַך אין רעדאַקציעס. אַמאָל האָט מען איהר אַריינגעשיקט א טשעק פון וועלכע צעהן פופצעהן דאָלאַר, און אַמאָל — קיין פּרוטה ניט. זי איז אָבער ניט אַנטמוטיגט געוואָרען. זי האָט ווייטער געשריבען און ווייטער געשיקט. איהר גליק האָט איהר אָבער א שיין געטאָן, אַזוי גיך ווי זי האָט זיך באַקאַנט מיט דער באַריהמטער פילם קינסטלערין מערי פּיקפאָרד. זי האָט אין פרענסיס'ן דערזעהן א טאַלאַנט פאַר דער שטילער ביהנע, פאַר דער פילם קונסט, און זי האָט פרענסיס'ן צוגעגעבען מוט.

געבוירען און דערצויגען איז פרענסיס געוואָרען אין קאַליפאָרניע. ווען זי האָט פאַר דער שטילער ביהנע אָנגעהויבען שרייבען, האָט זי ניט געהאַט דעם מינדעסטען באַגריף וועגען דער טעכניק פון דער פילם־קונסט. ווען זי האָט זיך אָבער אין די פילם קרייזען אַריינגעשלייכט, האָט זי אויסגעפונען דעם סוד, און זי האָט פאַרשטאַנען וואָס עס טויג פאַר דער שטילער ביהנע און וואָס ניט. פיעל האָבען איהר געהאָלפען די אַרטיסטען און די אַנדערע מענשען, וואָס דרעהען זיך אַרום די מואווי סטודיאָס.

פרענסיס האָט געוואוסט, אַז ניו יאָרק וועט איהר פיעל אין איהר קאַריערע העלפען, און זי האָט זיך אין ניו יאָרק אוועקגעלאָזען. דאָרט איז זי אַריינגעטראָטען אין א גרויסער פילם־פירמע, וואו זי איז אָנגעשטעלט געוואָרען אַלס שרייבערין פאַר דער שטילער ביהנע. זי האָט שוין דאַמאָלס א גרויסע סאַלאַרי געקריגען, און איהר נאָמען איז געוואָרען אַלס באַריהמטער און באַריהמטער. דאָרט האָט זי זיך באַקאַנט מיט די גרויסע סטאַרס און אונטערנעהמער פון דער שטילער ביהנע. זי איז אוועק צו וויליאַם ברייד (איינער פון די פּראָמינענטע מענשען אין דער אַמעריקאַנישער מואווי וועלט) און האָט איהם פאָרגעשלאָגען צו ארבייטען פאַר איהם צוויי וואָכען בחנם. אויב ער וועט אויסגעפינען, אַז זי טויג פאַר דער שטילער ביהנע, דאַרף ער איהר צאָהלען ניט ווייניגער ווי צוויי הונדערט און פופציג דאָלאַר א וואָך. אויב אָבער ער וועט זעהן, אַז זי טויג לחלוטין ניט פאַר איהר מיסיע, דאַרף ער איהר פאַר די צוויי וואָכען גאָרניט באַצאָהלען.

עס זענען אוועק די צוויי וואָכען. ברייד האָט דערקלערט, אַז ער איז צופריעדען מיט פרענסיס ארבייט און ער האָט איהר ווייטער געצאָהלט צוויי הונדערט און פופציג דאָלאַר א וואָך. די פּראַקטיק, וואָס זי האָט דערוואָרבען אין די גרויסע קאָרפּאָראַציעס פון די פילמס, האָט איהר אָבער פיעל געהאָלפען צו אַרויפקלעטערען העכער און העכער אויף דעם לייטער פון באַריהמטקייט און ווערען א פּאָפּולערע סצענאַריא־שרייבערין. איהר ספּעציאַליטעט באַשטעהט ניט נאָר אין שרייבען אָריגינעלע זאַכען פאַר דער שטילער ביהנע, נאָר אין בעאַרבייטען און איבערניצוועזן פרעמדע זאַכען, וועלכע זענען אויסגעבראַקירט געוואָרען.

און אויסבעסערען פרעמדע זאַכען איז אָפטמאָל א גרעסערע קונסט איידער אויפשרייבען א נייע זאַך. די אָפיסעס פון די פילם קאָמפּאַניעס זענען פאַרוואָלגערט מיט צוגעשיקטע מאַנוסקריפּטען. פאַראַן געלונגענע זאַכען. פאַראַן אויך קוואַטש, וואָס לוינט זיך ניט אין דער האַנט צו האַלטען. פאַראַן אָבער אַזעלכע זאַכען, וואָס פאָדערען א געניטע האַנט, וועלכע זאָל זיי ענדערען, אַרויסשניידען א סצענע, אַריינשטוקעווען א בילדעל, אַריינגעבען אביסעל זאַלץ און אביסעל פעפער, כדי זיי זאָלען קאָנען פילמיזירט ווערען.

אָט דאָס האָט געטאָן פרענסיס אין די אָפיסעס פון די גרויסע מואווי־קאָרפּאָראַציעס. זי האָט ניט איינמאָל גענומען אין האַנט א טויטע זאַך, האָט עס איבערגעשריבען, צוגעגעבען אביסעל אייגענס — און עס איז געוואָרען א פילם! אַזא אָפּעראַציע שלינגט איין צייט און ענערגיע. מען קריגט אָבער דערפאַר גרויסע געלטער. פאַר די פילם מאַגנאַטען איז אַזא מענש ווי מיס מעריאַן ווערט כל הגעלטען. עס לוינט זיך צאָהלען א מענשען שווערע טויזענטער, אבי צו מאַכען פון א שלעכטע פילם א לייט.

אָפט מאָל האָט מען פאַר א סצענאַריא באַצאָהלט מעהר ווי טויזענט דאָלאַר. דער דראַמאַטישער שטאָף איז געווען ניט שלעכט, צוגענגליך פאַר דער פילם־אינדוסטריע. עס האָט אָבער עפּעס געפעהלט. מען האָט מיט א צוגעגעבענער דראַמאַטישער בילדעל געקאָנט פאַרשטאַרקען דעם דראַמאַטישען קאָנפליקט און אַרויסרופען א שטאַרקערען רושם. האָט עס מיס מעריאַן אין איהרע הענט גענומען האָט געלעגט עטליכע „לאַטעס" און האָט דערפון א כלי געמאַכט, און דער סטאַר אָדער די סטאַר אַקטריסע האָט גאָר אָנגעקוואָלען און ניט געהאַט קיין ווערטער באַגייסטערונג.

דער צייטונגס מענש האָט דערנאָך געהאַט א לענגערען אינטערוויו מיט מיס מעריאַן וועגען דעם כאַראַקטער פונ'ם פילם בכלל. זי האָט דערקלעהרט, אַז דאָס פעלד פון פילם שאַפונג איז אומגעהייער גרויס. לעצטענס האָבען זיך טויזענטער און טויזענטער מענשען פון פּראָפעסיע און זיי פאַרפלייצען די מואווי־ביידע געשלעכטער אַריינגעלאָזען אין דער וויי־מאַגנאַטען מיט דראַמען און דערצעהלונגען. די צרה מיט די אַלע שרייבער איז אָבער וואָס זיי רוקען זיך אָפּ פון דער לעבעדיגער סביבה, און וועלכער זיי לעבען און ווירקען, און זיי שרייבען וועגען מענשען, וואָס זיי האָבען קיינמאָל אין די אויגען ניט געזעהן און וועגען וועמעס לעבען זיי האָבען בלויז געלייענט אָדער געהערט פון אַנדערע מענשען.

ווען יעדער איינער וואָלט געשילדערט די סביבה, וועלכע איז צו איהם נאָהענט, וואָלט דער מאַטעריאַל אַרויסגעקומען פיעל רעאַליסטישער. מען וואָלט דאַמאָלט פאַרשפּאַרט, שרייבען פאַלשע זאַכען און מען וואָלט געשילדערט לעבעדיגע און צאַפּלדיגע מענשען. אזוי אָבער קומען די טיפען אַרויס בלאַס, און זיי באַוועגען זיך ווי אויף שטאַלצעס. אַמאָל קאָן אַזא שרייבער אַריינשיקען א זאַך וואָס זאָל זיך קלעפּען ווי אַן אַרבעס צום וואַנט. די סצענען זענען געמאַטערטע, און דער גאַנצער פּלאָט קלינגט ווי אַן אויסגעטראַכטע צונויפגעקלעפּטע זאַך. דאָ העלפט שוין אפילו קיין אָפּעראַציע אויך ניט. די אַרבייט איז אַרויסגעוואָרפען, און די טרחה צו פאַרריכטען וועט זיך אַרויסווייזען פאַר א דורכפאַל.

(פאָרזעצונג אויף פּיידזש 6.)

בילדער אויף דער ערשטער אידישער קונסט אויסשטעלונג

וועלכע ווערען יעצט געוויזען אין דער ארבייטער רינג

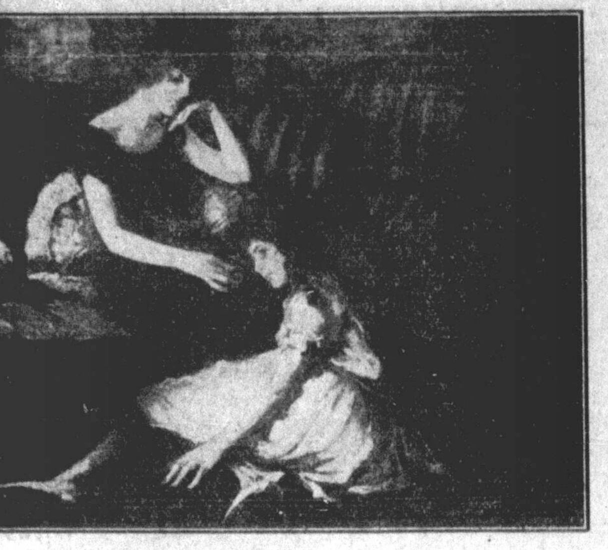

די שוועסטער — געמעהלדע פון ש. סאַבליאָוו.

„באַנציע שוויינ" — סקולפּטור פון י. דיינאַף.

„עקספּענס פּאַקטיש גאַרנישט"

פּיעז

„אידיעל" טענק היטערס

מר. דושאַן וועיר, 21 ספּאַדינאַ עוועניו, טאַראַנטאַ, שרייבט:

„איך קאָן זאָגען, אַז דער פּיעז „אידיעל" טענק היטער איז אויסגעצייכענט. מיין פרוי איז צופרידען מיט דעם. זי קאָן קריגען א טענק געקאָכטע וואַסער אין א האַלבע שטונדע אין א קליינעם סכום פון באַקוויט קוילען. מיר האָבען איצט א סך הייסע וואַסער, און דער עקספּענס איז פּאַקטיש גאָרנישט. מיר קאָנען זיך ניט אָפּלויבען וועגען דעם."

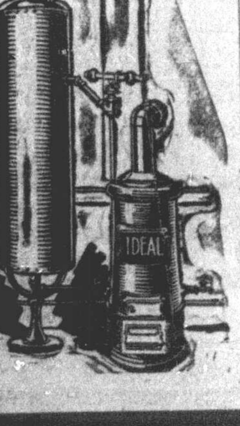

דער „אידיעל" טענק היטער איז כמעט א נויטווענדיגקייט פאַר דער מאָדערנער היים. עס ווערט לייכט אָפּערירט און ליפערט הייסע וואַסער ווען מען פאַרלאַנגט צו א מינימום פון עקספּענס. לאָזט אונז שיקען פולע דעסקריפּטיווע ליטעראַטור.

קאָמיוניקירט מיט

PEASE FOUNDRY COMPANY.

אַטענשאַן מר. האָלל

טאַראַנטאַ אָנטאַריאָ

טעלעפאָן: מיין 7000